

WYBRANE ZAGADNIENIA PRAWNE POSTĘPOWANIA KANONIZACYJNEGO SŁUGI BOŻEGO JANA PAWŁA II

Wiesław Bar

Katedra Prawa Kanonizacyjnego, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Streszczenie. Tekst, będący podstawą wystąpienia na zebraniu członków komisji prawniczej PAN O. Lublin, przybliży prawo kanonizacyjne zreformowane w 1983 r. przez Jana Pawła II, poprzez ukazanie najbardziej dyskutowanych zagadnień związanych z trwającym procesem kanonizacyjnym tegoż Papieża; daje odpowiedzi na pytania: męczennik czy wyznawca?; dlaczego proces w Rzymie?; jaka jest istota procesu rogatoryjnego?; kto może, a kto nie może być świadkiem? Te zagadnienia poprzedza prezentacja obowiązujących źródeł prawa kanonizacyjnego.

Słowa kluczowe: Jan Paweł II, kanonizacja, prawo kanonizacyjne

WSTĘP

Na wspomnienie kolejnej rocznicy wyboru metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową otrzymałem zadanie ukazania zagadnień prawnych postępowania kanonizacyjnego Sługi Bożego Jana Pawła II. Serdecznie dziękuję za zaproszenie prezesowi lubelskiego Oddziału PAN – panu prof. Janowi Glińskiemu i przewodniczącemu Komisji Prawniczej Oddziału – panu prof. Mieczysławowi Sawczukowi.

Temat można rozwijać z dwóch perspektyw. Jan Paweł II promulgował nowy Kodeks Prawa Kanonicznego i ustawę specjalną dotyczącą procedury kanonizacyjnej. Z tego punktu widzenia należałoby przedstawić jej poszczególne elementy. Dwadzieścia dwa lata później toczy się jednak postępowanie kanonizacyjne tego Ustawodawcy. Opinia jego świętości życia, heroiczności cnót, jest weryfikowana w trybie ustanowionym dla tychże spraw w 1983 r. Przez użycie „Sługa Boży” w tytule pragnę wskazać, że zamiarem jest przedstawienie postępowania kanonizacyjnego, obowiązującego w Kościele katolickim, w powiązaniu z trwającym procesem kanonizacyjnym Jana Pawła II. Zatem, po przypomnieniu źródeł obowiązującego prawa kanonizacyjnego, ukazana zostanie faza wstępna postępowania (przygotowawcza) oraz proces diecezjalny. Pominę postępowanie dotyczące dyskusji merytorycznych w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych (w tej sprawie trwające). Z racji organizacyjnych ograniczę się do

zagadnień najczęściej komentowanych w środkach masowego przekazu. Zainteresowanych problematyką prawa kanonizacyjnego i pełnym jego wykładem odsyłam do literatury, którą niewątpliwie otwiera dzieło ks. prof. Henryka Misztala *Prawo kanonizacyjne. Instytucje prawa materialnego, zarys historii, procedura*, które Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych włączyła do swojej serii wydawniczej – *Sussidi per lo Studio delle Cause dei Santi*¹.

ŹRÓDŁA OBOWIĄZUJĄCEGO PRAWA KANONIZACYJNEGO

W Kościele katolickim najwyższą rangę ma prawo Boskie – naturalne i pozytywne². Dzieje Wspólnoty wskazują na potrzebę posiadania też innych norm – jest to prawo stanowione przez Kościół, „mając przed oczyma zbawienie dusz, które zawsze winno być w Kościele najwyższym prawem”³. Najwyższą władzą w Kościele powszechnym, z ustanowienia Chrystusa, jest Biskup Rzymu. Jest on obdarzony pełnią władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej. Wydawane przez niego liczne dokumenty są klasyfikowane ze względu na treść jako: konstytucje, *motu proprio*, adhortacje apostolskie, encykliki i listy papieskie⁴. Powszechne ustawy kościelne są ogłaszane w urzędowym organie promulgacyjnym Stolicy Apostolskiej – *Acta Apostolicae Sedis*.

Dnia 25 stycznia 1983 r. konstytucją apostolską *Sacrae disciplinae leges* został ogłoszony, przez papieża Jana Pawła II, Kodeks Prawa Kanonicznego dla Kościoła łacińskiego⁵. Dla Katolickich Kościołów Wschodnich wydano – siedem lat później – Kodeks Kanonów⁶. W obydwu, po poleceniu otoczenia przez wiernych szczególną i synowską czcią Najświętszej Maryi Matki Chrystusa „dla umocnienia świętości Ludu Bożego”, Ustawodawca stwierdza, że

Kościół... popiera prawdziwy i autentyczny kult innych Świętych, których przykładem wierni budują się i wstawiennictwem są wspomagani⁷.

¹ H. Misztal, *Prawo kanonizacyjne. Instytucje prawa materialnego, zarys historii, procedura*, Lublin 2003, wyd. 2; Tenże, *Le Cause di Canonizzazione. Storia e procedura*, LEV Città del Vaticano 2005.

² Za konstytucję uważa się Dekalog i Błogosławieństwa z Kazania Chrystusa na Górze (Mt 5–7).

³ „[...] prae oculis habita salute animarum, quae in Ecclesia suprema semper lex esse debet” (*Codex Iuris Canonici auctoritatae Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, AAS 75(1983), pars. II, can. 1752, s. 301 (Dalej: KPK).

⁴ Zob. M. Sitarz, *Miejsce instrukcji w hierarchii aktów normatywnych*, [w:] *O „Sanctorum Mater”*, red. W. Bar, L. Fiejdasz, Lublin 2008, s. 27–40.

⁵ AAS 75(1983), pars II, p. VIII–XIV (dalej: KPK)

⁶ Ioannes Paulus Episcopus, *Constitutio Apostolica “ Sacri Canones ”*, AAS 82(1990) 1033–1044; *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium, auctoritatae Ioannis Pauli pp. II promulgatus*, AAS 82(1990) 1061–1363 (dalej: KKKW).

⁷ KPK, kan. 1186; KKKW, kan. 884.

W obydwu zawarta jest też norma, zgodna z wielowiekową tradycją Kościoła i dotychczas obowiązującym prawem⁸, że

Kult publiczny można oddawać tylko tym sługom Bożym, którzy autorytetem Kościoła zostali zaliczeni w poczet Świętych lub Błogosławionych⁹.

We wskazanych Kodeksach, odpowiednio w kan. 1403 i 1057, postępowanie kanonizacyjne zostało uznane za specjalne – „Sprawy kanonizacji Sług Bożych rządzą się szczególną ustawą papieską”. W dniu ogłoszenia Kodeksu dla Kościoła łacińskiego Jan Paweł II promulgował Konstytucję apostolską *Divinus perfectionis Magister*¹⁰, która tegoż dnia weszła w życie (nr 17). Zawiera ona podstawową strukturę obowiązującego prawa kanonizacyjnego Kościoła katolickiego. Oczywiście,

w sprawach tych mają ponadto zastosowanie przepisy... Kodeksu, ilekroć w tejsze ustawie odsyła się do prawa powszechnego albo chodzi o normy, które z samej natury rzeczy dotyczą tych spraw [kan. 1403 §2].

Biskup Rzymu może delegować władzę ustawodawczą dykasteriom Kurii Rzymskiej i Synodowi Biskupów. Tak też się stało w rozpatrywanym zakresie. W numerze 2 Konstytucji *Divinus perfectionis Magister* Papież polecił, by w dochodzeniu prowadzonym przez biskupa postępował on „według Norm Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych”. W sześciu punktach określono zasady postępowania. Zostały one rozwinięte w *Normach Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, które należy zachować przy prowadzeniu dochodzenia przez Biskupów w sprawach kanonizacyjnych*¹¹, wydanych 7 lutego 1983 r. Normy przejściowe dotyczące prowadzenia spraw kanonizacyjnych znajdujących się w toku zamieszczono w *Dekrecie generalnym w sprawach Sług Bożych, które są aktualnie rozpatrywane w Świętej Kongregacji*¹².

Do kategorii aktów legislacyjnych należy też Konstytucja apostolska Jana Pawła II *Pastor bonus*, promulgowana 28 czerwca 1988 r.¹³ Określony w niej został zakres kompetencji Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych (w art. 71–74). Już w tym miejscu trzeba stwierdzić, że jest on teraz szerszy w porównaniu z Konstytucją apostolską *Divinus perfectionis Magister*.

⁸ Zob. *Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu degestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, AAS 9(1917), pars II.

⁹ KPK, kan. 1187; KKKW, kan. 1277 §1.

¹⁰ Ioannes Paulus II, *Constitutio Apostolica „Divinus perfectionis Magister”*. *Modus procedenti in Causarum canonizationis instructione recognoscitur et Sacrae Congregationis pro Causis Sanctorum nova datur ordinatio* (25 I 1983), AAS 75(1983) 349–355.

¹¹ *Normae servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis* (7 II 1983), AAS 75(1983) 396–403.

¹² *Decretum generale de Servorum Dei Causis, quarum iudicium apud Sacram Congregationem pendet* (7 II 1983), AAS 75(1983) 403–404.

¹³ Ioannes Paulus PP. II, *Constitutio Apostolica „Pastor bonus”*, AAS 80(1988) 841–912.

Do prowadzenia praw kanonizacyjnych odnoszą się też przepisy aktów administracyjnych. Według ich ogólności trzeba najpierw wskazać *Regulamin generalny Kurii Rzymskiej*¹⁴, wydany na podstawie art. 37 Konstytucji apostołskiej *Pastor bonus*, przez Sekretarza Stanu, po uzyskaniu aprobaty Papieża z dnia 15 kwietnia 1999 r. Zasady postępowania w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych określa Regulamin tejże¹⁵, wydany w grudniu 2000 r. na podstawie art. 1 §2 Regulaminu Kurii. Do tej kategorii należy też dekret o utworzeniu studium dla kształcenia postulatorów i innych osób biorących udział w procesach, opublikowany w 1984 r.¹⁶ Obowiązują nadal normy dotyczące administrowania funduszami spraw kanonizacyjnych Sług Bożych¹⁷ z 20 sierpnia 1983 r.

Najnowszym dokumentem jest *Sanctorum Mater* – instrukcja Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych o prowadzeniu dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego w sprawach kanonizacyjnych, zaaprobowana przez papieża Benedykta XVI dnia 22 lutego 2007 r., podpisana przez Prefekta i Sekretarza Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych 17 maja 2007 r., a zaprezentowana 18 lutego 2008 r., po promulgacji w *Acta Apostolicae Sedis*¹⁸ i *Communicationes*¹⁹. Jest ona owocem refleksji Zebrania Plenarnego Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, które odbyło się w Rzymie w kwietniu 2006 r. W specjalnym przesłaniu do uczestników tej sesji papież Benedykt XVI przywołał reformę Jana Pawła II – Konstytucję apostołską *Divinus perfectionis Magister* oraz *Norme servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis in causis Sanctorum* i zauważył, że

Doświadczenie ponad dwudziestu lat tego [ostatniego] tekstu sugeruje Kongregacji przygotowanie instrukcji dla pogłębienia dochodzenia diecezjalnego w sprawach kanonizacyjnych²⁰.

Zatem, Papież zachęcił członków Kongregacji do działania, zgodnie z art. 34 Kodeksu Prawa Kanonicznego, tj. do wydania aktu, który obowiązywać będzie wszystkich zaangażowanych w prowadzenie spraw kanonizacyjnych w fazie diecezjalnej/eparchialnej, przy zachowaniu dotychczasowych ustaw²¹. We Wprowadzeniu do Instrukcji wyraźnie podkreślono, że

¹⁴ *Regolamento Generale de la Curia Romana*, AAS 91(1999) 629–699.

¹⁵ *Regolamento della Congregazione delle Cause dei Santi*, zob. H. Misztal, *Le cause di canonizzazione*, s. 406–430.

¹⁶ *Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum, Decretum quo Studium S. Congregationis pro Causis Sanctorum instituitur* (02.06.1984; prot. 2438/984), AAS 76(1984) 1089–1090.

¹⁷ *Normae servandae de bonis Causarum canonizationis Servorum Dei administrandis*, [mps u autora].

¹⁸ *Congregatio de Causis Sanctorum, Sanctorum Mater. Istruzione per lo svolgimento delle Inchieste diocesane o eparchiali nelle Cause dei Santi* (17.05.2007), AAS 99(2007) 465–510 (dalej: SC)

¹⁹ 39(2007), nr 2, s. 221–268. Zob. J.L. Gutiérrez, *La instrucción „Sanctorum Mater” de la Congregación de las Causas de los Santos*, „*Ius Canonicum*”, 48(2008), nr 96, s. 631–661.

²⁰ Zob. W. Bar, *Przed „Sanctorum Mater”*, [w:] *O „Sanctorum Mater”*, s. 21.

²¹ M. Sitarz, *Miejsce instrukcji w hierarchii aktów normatywnych*, s. 37–39.

ma ona na celu wyjaśnienie norm obowiązującego prawa w sprawach beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych, ułatwienie ich stosowania i ukazanie sposobów wykonania tych norm, czy to w sprawach nowych, czy dawnych²².

DIECEZJALNY ETAP SPRAWY KANONIZACYJNEJ

Sprawa kanonizacyjna Jana Pawła II należy do spraw nowych. Jak każda przebiega w dwóch etapach: dochodzenia diecezjalnego oraz dyskusji merytorycznych w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. Pierwszy etap ma dwie fazy – wstępną, która służy podjęciu przez biskupa diecezjalnego (eparchialnego) decyzji o rozpoczęciu sprawy. Druga zaś ma charakter procesowy, według norm *lex specialis* oraz Kodeksu Prawa Kanonicznego i Kodeksu Katolickich Kościołów Wschodnich,

ilekroć w teźże ustawie odsyła się do prawa powszechnego albo chodzi o normy, które z samej natury rzeczy dotyczą tychże spraw²³,

w pierwszym rzędzie zawartych w VII księdze Kodeksu.

Miary świętości: wyznawca czy męczennik?

Sprawa kanonizacyjna może dotyczyć zmarłego

katolika, który w życiu, w momencie śmierci i po śmierci cieszył się opinią świętości, praktykując w stopniu heroicznym wszystkie cnoty chrześcijańskie; lub cieszy się opinią męczeństwa, gdyż naśladując bliżej Pana Jezusa Chrystusa, poświęcił swoje życie w akcie męczeńskim²⁴.

Warunkiem do rozpoczęcia sprawy kanonizacyjnej jest opinia świętości wyznawcy lub opinia męczeństwa. Najnowsza Instrukcja przypomina, że wykład papieża Benedykta XIV jest nadal aktualny, o czym świadczy treść art. 5:

§1. Opinia świętości jest przekonaniem rozpowszechnionym między wiernymi o czystości i prawości życia sługi Bożego i o cnotach przez niego praktykowanych w stopniu heroicznym. §2. Opinia męczeństwa jest przekonaniem rozpowszechnionym między wiernymi o fakcie poniesienia śmierci przez sługę Bożego za wiarę lub cnotę wypływającą z teźże wiary²⁵.

Mający zamiar prosić o rozpoczęcie sprawy kanonizacyjnej (powód) winien rozstrzygnąć o podstawach i naturze tej opinii, gdyż to zdecyduje o prowadzeniu jej drogą wyznawców lub męczenników, a więc i o zbieranych dowodach. Gdy chodzi o opinię świętości Jana Pawła II, często przywołuje się fragment homilii kard. Józefa Ratzingera, wygłoszonej podczas mszy św. pogrzebowej:

[...] nasz ukochany Papież stoi teraz w oknie domu Ojca, widzi nas i nam błogosławi [...] ²⁶,

²² AAS 99(2007) 465.

²³ KPK, kan. 1403 §2.

²⁴ SM, art. 4 §1; tekst polski za: H. Misztal, *Sanctorum Mater. Komentarz*, Lublin 2008, s. 26–27.

²⁵ Tamże, s. 28–29.

²⁶ *Pójdź za mną. Homilia kard. Josepha Ratzingera*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol., 26(2005), nr 5(273), s. 22.

oraz wołanie zgromadzonych – „Subito Santo!” Tym ostatnim chodziło o natychmiastowe wpisanie Go do katalogu świętych Kościoła katolickiego przez papieski akt formalnej kanonizacji. Wydarzenie to opisywał i skomentował polski dziennikarz:

Santo! Santo subito! – krzykliwi Włosi podczas pogrzebu Jana Pawła II. Włosi, ale też Polacy, Niemcy, Amerykanie, Hiszpanie, Nigeryjczycy, a nawet Japończycy domagali się, by – tak jak to kiedyś było możliwe w Kościele – natychmiast (subito) ogłosić papieża świętym (santo). Wielu obecnych na placu św. Piotra modliło się do świętego Jana Pawła już wtedy, gdy trumna z jego ciałem stała kilkadziesiąt metrów dalej. Tak dojmujące przeświadczenie o świętości za życia nie towarzyszyło żadnej innej osobie od pierwszych wieków chrześcijaństwa. Było znacznie intensywniejsze, głębsze i powszechniejsze niż w wypadku Matki Teresy z Kalkuty. Wprawdzie nie można ustanawiać świętych przez aklamację, ale w piątek właśnie do czegoś takiego doszło²⁷.

Natomiast ówczesny Dziekan kolegium kardynalskiego prowadził rozważanie w duchu formuły z Symbolu apostoelskiego – „Wierzę w świętych obcowanie”²⁸, jak przystało na teologa, wieloletniego prefekta Kongregacji Nauki Wiary (1981–2005)²⁹.

Przed decyzją papieską o uznaniu kogoś za błogosławionego/świętego trzeba bowiem orzec – w przypadku wyznawców – czy kandydat praktykował cnoty teologiczne (wiarę, nadzieję, miłość do Boga i bliźniego) i kardynalne (roztropność, sprawiedliwość, męstwo, umiarkowanie), szczególne – związane z jego stanem, np. ubóstwo, posłuszeństwo, czystość, pokorę), i to w stopniu heroicznym. Należy stwierdzić, czy one właśnie są fundamentem opinii świętości nie tylko w momencie śmierci i pogrzebu, ale za życia i po śmierci. Opinia bowiem musi być prawdziwa, a weryfikuje to m.in. upływ czasu; żywa, zrodzona z przyczyn racjonalnych, a nie pod wpływem emocji wywołanych okolicznościami, np. pogrzebu; stała i rozszerzająca się; podzielana przez osoby poważne i wiarygodne etc. Według papieża Benedykta XIV opinię świętości wyznawcy weryfikuje się pozytywnie wykazując, że cnoty charakteryzujące służę Bożego były chrześcijańskie, heroiczne, wybitne, realizowane w konkretnych warunkach życia, praktykowane przez dłuższy czas i aż do śmierci, przenikające całość życia duchowego, praktykowane z umiłowaniem. Stosując heroiczną cnotę jako miarę świętości, bada się, czy praktykujący ją działał ochotnie, natychmiast, radośnie, w sposób ponadprzeciętny (*supra humanum modum*), z czystych intencji – nie z wyrachowania, ale dla nadprzyrodzonego celu. W juryspru-

²⁷ J. Pałasiński, *Świat i jego Święty. Jana Pawła II kanonizowano w piątek przez aklamację*, „Wprost”, 17.04.2005.

²⁸ Zob. np. J. Fontbona, *Świętych obcowanie*, Kielce 2006; J. Skwarek, *Świętych obcowanie na podstawie wybranej posoborowej literatury teologicznej*, Wrocław 1997; A. Zuberbier, *Czy wiem, w co wierzę*, Kielce 1992.

²⁹ Zob. Z. Zimowski, *W trosce o zachowanie wiary*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. 26(2005), nr 6(274), s. 21–22; K.O. Charamsa, *Współpracownik Prawdy*, tamże, s. 23–26; zob. W. Bar, *Święci w nauczaniu papieża Benedykta XVI*, [w:] *Świętość kanonizowana według papieża Jana Pawła II i Benedykta XVI*, Lublin 2006, s. 63.

dencji Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych istotne jest badanie cnót w kontekście wypełniania obowiązków stanu³⁰.

Wymagane jest więc specjalne, dokładne postępowanie, przy zachowaniu obowiązujących procedur i wymogów, z uwzględnieniem znaczenia sprawy dla Kościoła³¹.

Tak samo obowiązują one w dowodzeniu męczeństwa. Sprawę tę pragnę potraktować szerzej, gdyż od 2005 r., także w katolickich mediach i portalach, rozpowszechniano informacje, o znaczących tytułach: tuż przed sesją otwarcia procesu – *Wniosek o uznanie Jana Pawła II męczennikiem*³²; trzy miesiące później – *Proces beatyfikacyjny Jana Pawła II może przybrać nieoczekiwany przebieg. Wydaje się coraz bardziej prawdopodobne, że zmarły Papież zostanie uznany za męczennika*³³.

³⁰ Zob. H. Misztal, *Prawo kanonizacyjne*, s. 70–76.

³¹ Zob. Tenże, *Le causa di canonizzazione*, 2005, s. 265–271; Tenże, *Znaczenie społeczne kanonizacji i beatyfikacji*, „Roczniki Nauk Prawnych”, 9(1999), z. 2, s. 74–95; W. Bar, *Sprawy kanonizacyjne Męczenników XX wieku. Studium nad jurysprudencją Kongregacji*, Lublin 2003, s. 35–43; E. Nowak, *L’evangelizzatore del terzo millennio è sinonimo di santo: beatificazioni e canonizzazioni nella pastorale della nova evangelizzazione*, in: *Las Causa de canonización hoy. Teología y Derecho*, Madrid 2003, s. 169–2002.

³² KAI, 2005.06.28: „Do wikariatu Rzymu, prowadzącego proces beatyfikacyjny Jana Pawła II, wpłynęła petycja w sprawie uznania zmarłego papieża za męczennika, mimo że ocalał w zamachu z 13 maja 1981 roku – poinformowała w poniedziałek agencja ANSA, w przeddzień uroczystej inauguracji procesu beatyfikacyjnego. Petycję skierowało do papieskiego wikariusza dla diecezji rzymskiej kardynała Camillo Ruiniego stowarzyszenie kulturalne „Tiberis Kustos”. Utrzymuje ono, że polskiego papieża można uznać za męczennika, mimo że przeżył zamach tureckiego terrorysty, Mehmeta Alego Agcy. Kardynał Ruini postanowił przekazać otrzymany plik dokumentów wraz z petycją postulatorowi procesu beatyfikacyjnego, księdzu Sławomirowi Oderowi, który wcześniej sugerował, że Jan Paweł II raczej nie zostanie uznany za męczennika. Decyzja o tym, czy można uznać papieża za męczennika, należy do watykańskiej Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. W przypadku, gdyby wniosek ten został pozytywnie rozpatrzony – podkreśla ANSA – cały proces beatyfikacyjny zostałby jeszcze bardziej przyspieszony, gdyż nie byłoby już potrzeby udowodnienia cudu, dokonanego za wstawiennictwem kandydata na ołtarze”.

³³ www.katolik.pl, 2005.08.25: „Mario Agnes, redaktor naczelny watykańskiego dziennika „L’Osservatore Romano”, powiedział w czwartek, że chociaż Jan Paweł II przeżył zamach w 1981 r., to jednak był męczennikiem. To oznaczałoby, że do pomyślnego zakończenia procesu beatyfikacyjnego nie będzie potrzebny cud za jego przyczyną. Taka decyzja Watykanu znacznie skróciłaby przebieg procesu. Początkowo hierarchowie Kościoła odrzucali sugestie, że zamach dokonany przez Agcę może być podstawą do uznania męczeństwa Papieża Polaka. Podkreślali też, że inni kandydaci na ołtarze również cierpieli na liczne przypadłości, a jednak rzadko kiedy bywali uznawani za męczenników. Chociaż Benedykt XVI zapewniał, że postara się skrócić do minimum czas trwania procesu beatyfikacyjnego, nie zmieniało to faktu, że cud ciągle jest potrzebny. Z kolei liczne uzdrowienia, nawet ze śmiertelnych chorób, które zgłaszano jako dokonane za wstawiennictwem Jana Pawła II, nie spełniały wszystkich kryteriów potrzebnych do zakwalifikowania jako cud. – To, że Jan Paweł II nie umarł po zamachu, nie zmienia faktu, że był męczennikiem – oznajmił Agnes. Coraz więcej podobnych głosów pojawia się teraz wśród watykańskich decydentów. W zeszłym miesiącu kardynał Jose Saraiva Martins, prefekt Kongregacji ds. Świętych, stwierdził, że ostateczną decyzję w tej sprawie powinna podjąć grupa ekspertów teologicznych,

Męczeństwo kanonizowane ma u podstaw teologiczną koncepcję męczeństwa; na gruncie prawa kanonizacyjnego sformułował ją Prosper Lambertini, późniejszy papież Benedykt XIV: „męczeństwo jest dobrowolnym przyjęciem śmierci za wiarę w Chrystusa lub za jakąś cnotę, która się odnosi do Boga”. Rozróżnił męczeństwo „wobec Boga” (*coram Deo*) i „wobec Kościoła” (*coram Ecclesia*). To drugie – orzekane po specjalnym postępowaniu, na podstawie tego, co podpada pod zmysłowe i rozumowe poznanie człowieka – jest węższe od pierwszego: wszyscy męczennicy *coram Ecclesia* są męczennikami *coram Deo*, ale niewątpliwie męczeństwo wielu *coram Deo* nie jest orzekane przez Kościół w formie beatyfikacji lub kanonizacji. Można im oddawać kult prywatny; ich świadectwo nie powinno być zapomniane, o czym przypomniał Jan Paweł II w czasie obchodów Wielkiego Jubileuszu 2000, zaś specjalna komisja przygotowała *Katalogi Świadców Wiary XX wieku* (ok. 13 400 nazwisk i świadectw „nieznanych żołnierzy sprawy Bożej” ze 106 krajów). Wpis do *Katalogów*, co podniosła Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych w specjalnej nocie z 28 grudnia 1999 r., nie jest równoznaczny z beatyfikacją (Prot. N.VAR. 4929/99). Ta może być przeprowadzona po weryfikacji męczeństwa na drodze specjalnego procesu, który doprowadził do uzyskania pewności moralnej przez sędziego kościelnego (KPK, kan. 1608), na podstawie środków dowodowych – *probationes*, które winny być kompletne – *omnino plenae*, gdyż w tych sprawach, zaliczonych do *causae maiores* – męczeństwo kanonizowane należy do dobra publicznego Kościoła i wymagany jest wyższy stopień pewności moralnej niż w procesowym prawie kanonicznym.

Jurisprudencja w tej materii jest dobrze znana z akt zachowanych od 1588 r., czyli od utworzenia Kongregacji Obrzędów (obecnie Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych). Potwierdza ona wielowiekową praktykę badania następujących elementów prawno-kanonicznych męczeństwa: osoba męczennika, osoba prześladowcy (elementy personalne); śmierć (element materialny); motywy zadania i przyjęcia śmierci (elementy formalne). W toku postępowania trzeba udowodnić, że: śmierć kandydata na ołtarze była rzeczywista (realna); przez ofiarę przyjęta ze względu na umiłowanie wiary; przez jej sprawcę (sprawców) została zadana z nienawiści do wiary.

Śmierć jest elementem koniecznym; musi być faktyczna (fizyczna), a nie prawna (np. pozbawienie praw publicznych w porządku świeckim, ekskomunikacja kościelna). Do jej stwierdzenia nie wystarcza długotrwała nieobecność. Nawet gdyby wszystko dokonywało się w największej konspiracji konieczne jest zdobycie pewności moralnej co do śmierci materialnej na podstawie zeznań świadków, akt procesów karnych, także funkcjonariuszy więziennych lub obozowych, wyjaśnień biegłych historyków i lekarzy, a nawet pośrednio ze znajomości życia Sługi Bożego, wskazującego, że gdyby żył, powróciłby do rodziny, wspólnoty

biorąc pod uwagę zarówno wieloletnie cierpienia Papieża, jak i jego odbywającą się na oczach całego świata agonię”.

zakonnej czy kapłańskiej. Sam upływ czasu przekraczający średnią długość życia nie wystarcza. Brak aktu zgonu czy zwłok nie stanowi przeszkody niweczącej. Wszelkie inne dowody rozpatruje się w kontekście historycznym wydarzeń.

Śmierć może nastąpić wskutek przelania krwi, wywołanego gwałtownym działaniem (np. ścięcie, rozstrzelanie, podanie trucizny) albo zadaniem ran prowadzących w dłuższym czasie do utraty życia (sposób bezpośredni zadania śmierci – *directe et immediate*). Może też być skutkiem fizycznego udrczenia prowadzonego w warunkach zagrażających życiu (np. w ciężkim więzieniu, kamieniołomie, na statku, w obozie zagłady – *ex aerumnis carceris*). Takie przypadki traktuje się jako pośredni sposób zadania śmierci (*indirecte et mediate*). W przypadku śmierci po uprzednim zwolnieniu trzeba udowodnić zależność skutku od przyczyny. Nie jest męczeństwem *coram Ecclesia* pozbawienie władz woliwanych i intelektualnych, przy zamiarze prześladowcy zachowania życia wegetatywnego ofiary.

Sama utrata życia, nawet przy najbardziej wyrafinowanych działaniach, nie jest wystarczająca do zakwalifikowania czyjejś śmierci jako męczeństwa wobec Kościoła, a nawet – jak stwierdził Benedykt XIV –

by ktoś mógł zostać zaliczony do męczenników, nie wystarczy gotowość przyjęcia śmierci za Chrystusa [...], lecz trzeba wytrwania w tej woli bez trwogi i cierpliwie aż do śmierci i w czasie samej śmierci.

Zatem, osoba męczennika musi być dobrze poznana – nie kanonizuje się anonimowych męczenników, bo nie dopuszcza się intencji domniemanej; trzeba też udowodnić, że śmierć był gotów przyjąć z miłości do wiary. W zakresie przedmiotowym chodzi o: a) *fides credendorum* – prawdy zawarte w depozycie wiary (*veritates theoreticae*); nie można więc uznać za męczenników tych, którzy umarli za prawdy filozoficzne, związane ze światem przyrodzonym, pochodzące z prywatnych objawień, niezdefiniowane jeszcze przez Kościół; b) *fides agendorum* – wartości praktyczne (*veritates practicae*); obrona jakiejś chrześcijańskiej cnoty, odrzucenie grzechu, bycie sprawiedliwym itp. jest wyznaniem wiary – *in facto*, a poniesiona z tego powodu śmierć – męczeńską, jeśli udowodni się, iż swoją postawą ofiara chciała dać chwałę Bogu. Według tradycji teologiczno-kanonicznej wyrazem takiej nie jest prowokowanie prześladowcy lub spontaniczne ofiarowanie się na śmierć. Ta, będąca skutkiem świadomego wyboru, jest dopuszczalna przez jurysprudencję, pod warunkiem udowodnienia niezmienności intencji w akcie śmierci:

Ojciec Kolbe upomniał się o prawo do życia, wyrażając gotowość pójścia na śmierć w jego [współwięźnia] zastępstwie, ponieważ tamten był ojcem rodziny i jego życie potrzebne było najbliższemu [Jan Paweł II, 10 października 1982];

podobnie bł. Marianna Biernacka – zamiast swej ciężarnej synowej.

W procesie o męczeństwie musi być wskazany prześladowca – osoba różna od męczennika i będąca przyczyną determinującą śmierć ofiary. Może nim być

osoba fizyczna lub moralna; do prześladowców zbiorowych zalicza się, m.in. wrogie religii systemy totalitarne, np. nazistowski, stalinowski, rewolucyjne (np. Francja, Hiszpania, Meksyk), albo grupy terrorystyczne. Do prześladowców w szerokim znaczeniu – ustawodawstwo rewolucyjne, organy sądownicze, administracyjne itp. W postępowaniu dąży się jednak do wskazania także indywidualnego prześladowcy, jednak niemożliwość jego imiennego określenia nie jest przeszkodą niweczającą (zob. sprawa św. Edyty Stein, bł. Vilmosa Apóra). Opracowanie systemu jako prześladowcy zbiorowego – na użytek przeprowadzonego procesu, bądź poza nim – nie uprawnia do automatycznego stosowania wniosków w konkretnej sprawie; w każdej należy udowodnić, że motywem zadającego śmierć jest nienawiść do wiary lub do dobrego dzieła z niej wynikającego (*odium fidei*). W czasach starożytnych oskarżano chrześcijan publicznie, wydając „lwom na pożarcie”; podobnie było w XVII w. we Francji, gdzie kult Boży miał być zastąpiony „kultem rozumu”, i na Dalekim Wschodzie, gdzie masowo likwidowano „obce religie” w sposób, który odstraszałby ich adeptów. W sprawach nowych motyw prześladowcy najłatwiej było wykazać w przypadku męczennic w obronie cnoty czystości oraz misjonarzy i katechistów; w innych motyw antyreligijny był skrywany pod normą prawną (w Meksyku – narzędzie władzy dla „złamania karku Kościołowi i religii”; w Hiszpanii – dla pogłębienia antyklerykalizmu), w systemach ideologicznych zaś – był prezentowany jako wyłącznie polityczny (zagrożenie dla ustroju). Przy występowaniu podwójnych motywacji skazania na śmierć – politycznej i religijnej – wypracowano metodę elementu przeważającego (*motivum praevalens*): można orzec męczeństwo, gdy nienawiść do wiary jest przeważająca, bo nawet w procesie skazującym Chrystusa na śmierć motyw polityczny też był obecny, co zostało wyrażone w napisie umieszczonym na drzewie krzyża³⁴.

Prawdą jest, że do beatyfikacji nie jest wymagane stwierdzenie cudu przypisanego orędownictwu sługi Bożego, jeśli pozytywnie zweryfikowano w procesie wszystkie elementy prawno-kanoniczne męczeństwa. Jednak ten stan prawny nie może być traktowany jako furтка, mająca ułatwić i przyspieszyć prowadzenie sprawy kanonizacyjnej, gdyż cud jest nieodzownym, dodatkowym

³⁴ Zob. W. Bar, *Sprawy kanonizacyjne Męczenników XX wieku. Studium nad jurysprudencej Kongregacji*, Lublin 2003; *Cuda w sprawach kanonizacyjnych*, red. W. Bar, Lublin 2006; A. Filippazzi, *La prova del martirio nella prassi recente della Congregazione delle Cause dei Santi*, Roma 1992; J.L. Gutiérrez, *El proceso sobre casus de martirio*, [w:] *Las causas de canonización hoy. Teología y Derecho*, ed. R. Quintana Bescós, Barcelona 2003; Tenże, *La certezza morale nelle cause 'super martyrio'*, [w:] *Divina et humana. Księga pamiątkowa w 65. rocznicę urodzin Księdza Profesora Henryka Misztala*, red. A. Dębiński, W. Bar, P. Stanisław, Lublin 2001, s. 559–575; J. Lisowski, *Koncepcja męczeństwa w praktyce Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych*, Wrocław–Roma 1992; H. Misztal, *Le cause di canonizzazione. Storia e procedura*, LEV, Città del Vaticano 2005, s. 35–54; Tenże, *Męczeństwo – najwyższa próba miłości – w orzecznictwie Kościoła*, [w:] *In Christo Redemptore. Księga pamiątkowa...*, Lublin 2001, s. 219–237; E. Piacentini, *Il martirio nelle causa dei Santi. Concetto teologico-giuridico. Morte psicologica e martirio blanco. Procedura antica e moderna. Riforma paolina. Fermenti per ulteriori aggiornamenti*, Roma 1979.

środkiem dowodowym w sprawach wyznawców oraz przed podjęciem decyzji o kanonizacji błogosławionych jako męczenników. Z kolei udowodnienie istnienia wszystkich elementów prawno-kanonicznego pojęcia męczeństwa w tej konkretnej sprawie mogłoby graniczyć z cudem, w jego obiegowym rozumieniu...

Miejsce prowadzenia sprawy kanonizacyjnej (właściwość sądowa)

Jeżeli po zebraniu danych na temat życia i działalności kandydata na ołtarze, ktoś (osoba fizyczna lub prawna zwana powodem³⁵) jest przekonany, że sprawa winna być prowadzona, wyznacza swojego prawnego reprezentanta zwanego postulatorem, potwierdzanym przez biskupa, jeśli spełnia określone prawem warunki. W sprawach prowadzonych przez zakony często zajmują się tym osoby wyznaczone na stałe, zamieszkujące w Rzymie, a w czynnościach wobec biskupa diecezjalnego w pierwszej fazie procesu wyręcza go wicepostulator³⁶.

Kompetentnym zaś biskupem diecezjalnym do rozpoczęcia i prowadzenia sprawy, jest ten, na którego terytorium kandydat do chwały ołtarzy zmarł, chyba że ważne racje przemawiają za zmianą, którą zaakceptowała Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych³⁷. Na przykład bp Feliński zmarł w Krakowie, ale stało się to w drodze do Zakopanego (na leczenie); trudno było prowadzić proces w diecezji, z którą nie miał bliższych związków, więc kompetencje uzyskała jego diecezja – warszawska.

W przedstawianej sprawie nie zachodziły okoliczności, by przenieść właściwość sądową. Dodatkowo na Rzym, jako miejsce prowadzenia procesu, wskazywał powszechny charakter posługi zmarłego Papieża. Zadania z tym związane wypełniał wikariusz generalny Jego Świątobliwości dla diecezji Rzym kard. Camillo Ruini. On to mianował postulatorem pochodzącego z Polski kapłana ks. Sławomira Odera, doktora prawa, od 13 lata pozostającego w strukturach wikariatu tejże diecezji, od 2001 r. przewodniczącego Trybunału Apelacyjnego Wikariatu.

Prawo stanowi, że „kto pragnie rozpocząć sprawę kanonizacyjną, powinien kompetentnemu biskupowi przedłożyć przez postulatora odpowiednią prośbę (*sup-*

³⁵ Za Konstytucją *Divinus perfectionis Magister* (art. 9) Instrukcja *Sanctorum Mater* stanowi o obowiązkach powoda: „Powód prowadzi sprawę, która została wszczęta [...] i przyjmuje odpowiedzialność moralną i ekonomiczną za nią”, zaś interpretując dekret *Normae servandae* (nr 1a), podaje osoby, które mogą wystąpić w procesie kanonizacyjnym w tym charakterze: „Z urzędu mogą być powodami sprawy biskup diecezjalny lub eparchialny; osoby prawne, jak diecezje lub eparchie, struktury administracyjne z nimi zrównane, parafie, instytuty życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołowskiego albo dopuszczone przez władzę kościelną stowarzyszenia wiernych kleryckie lub laickie. [...] Można ustanowić powodem sprawy także osobę należącą do ludu Bożego, byleby była w stanie zagwarantować prowadzenie sprawy w fazie diecezjalnej lub eparchialnej i w tej rzymskiej” (SM, art. 10), H. Misztal, *Sanctorum Mater. Komentarz*, s. 35.

³⁶ NS nr 2–4.

³⁷ NS nr 5; SM art. 21–22.

plex libellus), w której zwraca się o przeprowadzenie sprawy”. Jednak takiej prośby „nie można przedłożyć przed upływem pięciu lat od śmierci” kandydata³⁸.

Jak głosi reskrypt Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych z 9 maja 2005 r.:

Na prośbę Przewielebnego Księdza Kardynała Kamillo Ruini, Wikariusza Generalnego Jego Świątobliwości dla Diecezji Rzymskiej, Papież BENEDYKT XVI, po rozważeniu szczególnych okoliczności, w czasie audiencji udzielonej temuż Księdzu Kardynałowi Wikariuszowi Generalnemu w dniu 28 kwietnia roku 2005, udzielił dyspensy od 5 lat oczekiwania po śmierci Sługi Bożego Jana Pawła II (Karola Wojtyły), Papieża, w związku z czym proces Beatyfikacyjny i Kanonizacyjny tegoż Sługi Bożego może rozpocząć się natychmiast³⁹.

Został on podany do publicznej wiadomości 13 maja podczas spotkania Benedykta XVI z duchowieństwem rzymskim w Bazylice św. Jana na Lateranie.

Wikariusz Generalny Rzymu urzędowo ogłosił intencję rozpoczęcia sprawy edyktem z dnia 18 maja, zapraszając

[...] wszystkich wiernych i każdego z osobna o przekazanie nam bezpośrednio bądź dostarczenie Trybunałowi diecezjalnemu Wikariatu Rzymu (Piazza San Giovanni in Laterano, 6 – 00184 – Roma) wszelkich informacji, które w jakikolwiek sposób mogą dostarczyć elementów przemawiających za lub przeciw opinii świętości wspomnianego Sługi Bożego. Ponieważ należy także zgodnie z przepisami prawa zgromadzić wszystkie pisma mu przypisywane, zarządzamy niniejszym EDYKTEM, by ci, którzy są w ich posiadaniu, przekazali natychmiast Trybunałowi wszelkie pisma autorstwa Sługi Bożego, jeśli nie zostały one dotąd przekazane urzędowi postulatora sprawy. Przypominamy, że jako pisma rozumie się nie tylko dzieła wydane drukiem, które już zostały zgromadzone, ale również rękopisy, dzienniki, listy oraz wszelkie inne teksty prywatne Sługi Bożego. Ci, którzy chcieliby zachować sobie ich oryginały, mogą przedstawić kopie z poświadczoną autentycznością⁴⁰.

Formalnie rozpoczęto dochodzenie diecezjalne sesją otwarcia 28 czerwca 2005 r. Wraz z zaprzysiężeniem trybunału, postulatora, rozpoczął się proces kanonizacyjny⁴¹. Głównym zadaniem trybunału było przesłuchanie świadków

³⁸ NS nr 8–9.

³⁹ Prot. N. 2666–1/05; tekst www.vicariatusurbis.org/Beatificazione. Nie jest prawdą, że to pierwsza dyspenza znosząca okres karencji. Za pontyfikatu Jana Pawła II otrzymały ją m.in. sprawy Matki Teresy z Kalkuty, franciszkanów Zbigniewa Strzałkowskiego i Michała Tomaszka oraz ks. Alessandro Dordi, zabitych w Peru w 1991 r.

⁴⁰ Zakończenie: „Postanawiamy ponadto, że EDYKT ten będzie wywieszony przez dwa miesiące na bramach Wikariatu Rzymu i Kurii w Krakowie, a także, iż zostanie ogłoszony w piśmie «Przegląd diecezjalny» i dziennikach «L'Osservatore Romano» i «Avvenire». Sporządzono w Rzymie, w siedzibie Wikariatu, 18 maja 2005”; test www.vicariatusurbis.org/Beatificazione.

⁴¹ Protokół z sesji otwarcia oddaje jej przebieg: „In Dei Nomine. Amen. Nell’anno 2005, primo del Pontificato di Benedetto XVI, il giorno 28 giugno alle ore 19.30 legittimamente intimate, presso la Sacrosanta Arcibasilica di San Giovanni in Laterano, Cattedrale di Roma ed oggi sede di questa apertura giudiziale; dinanzi all’Eminentissimo Signor Cardinale Camillo Ruini del Titolo di Sant’Agnese fuori le Mura, Vicario Generale del Santo Padre per la città di Roma; assistenti e presenti i Reverendissimi Signori: Mons. Gianfranco Bella, Giudice Delegato, e Mons. Francesco Maria Tasciotti, Giudice Aggiunto; presenti altresì il Rev. Giuseppe D’Alonzo, Promotore di Giustizia; il Cav. Giuseppe Gobbi, Notaio Attuario; il Sig. Francesco Allegrini, Notaio Aggiunto; tutti nominati con Decreto dell’Eminentissimo Cardinale Vicario; si presenta il Reverendo Monsignore Sławomir Oder, il quale esibisce sia il mandato di procura rilasciato alla di lui persona che

życia Sług Bożych, jak też zebrania i oceny dokumentów związanych z nim, oceny spuścizny pisarskiej...

Dochodzenie rogatoryjne

Według postulatora 1/3 świadków miała być przesłuchiwana w Polsce⁴². Dlatego też metropolita krakowski został poproszony przez Wikariusza Generalnego dla diecezji Rzym o przeprowadzenie dochodzenia rogatoryjnego. W tym celu biskup proszony otrzymuje listę świadków i pytania promotora sprawiedliwości.

il supplice libello, e rivolge pressante istanza affinché si dia legittimamente inizio al processo sulla vita e le virtù in specie, nonché sui miracoli in genere, del Servo di Dio GIOVANNI PAOLO II (al sec. Karol Wojtyła), Sommo Pontefice, disponendo tutto quanto necessario ed opportuno a tale scopo. L'Eminentissimo Cardinale Vicario prende visione del mandato di procura e del supplice libello, che poi trasmette al Promotore di Giustizia affinché renda noto se ha qualche motivo d'opporli, ma non avendo espresso il Promotore di Giustizia alcuna ragione d'opposizione, il Signor Cardinale dichiara legittimi ed autentici i predetti documenti ed incarica me Notaio di registrarli in calce alla presente Sessione; inoltre l'Eminentissimo Cardinale Vicario conferma tutte le persone da Lui elette con Decreto, le quali accettano l'incarico ricevuto e si dichiarano pronte ad iniziare e celebrare il presente processo. A questo punto il Cardinale Vicario, e poi i Giudici, il Promotore di Giustizia e i Notai, uno di seguito all'altro, pronunciano il giuramento e si sottoscrivono come segue: "Nel Nome del Signore. Io N.N. giuro di adempiere fedelmente e diligentemente all'incarico a me affidato nel processo sulla vita e le virtù in specie, nonché sui miracoli in genere, del Servo di Dio Giovanni Paolo II, Sommo Pontefice; giuro altresì di mantenere il segreto circa le deposizioni dei testimoni e di non parlarne se non con le persone del Tribunale nominate in questo processo; giuro infine di non accettare alcun tipo di dono che mi venga offerto in ragione del presente Processo. Così Dio mi aiuti". [seguono le firme del Cardinale Vicario, dei due Giudici, del Promotore di Giustizia, dei due Notai] Apposte le firme, il Promotore di Giustizia esibisce la lista dei capitoli di interrogatorio, mentre il Postulatore della causa produce la lista delle persone da interrogare, riservandosi l'opportunità di presentarne altre oltre a quelle già indicate, e quindi presta giuramento come segue: "*Nel Nome del Signore. Io Sławomir Oder, Postulatore nella Causa di Beatificazione e Canonizzazione del Servo di Dio Giovanni Paolo II, Sommo Pontefice, giuro di adempiere fedelmente all'incarico a me affidato; giuro altresì di non dire o fare nulla che in maniera diretta o indiretta valga ad offendere la giustizia o limitare la libertà dei testimoni; giuro infine di mantenere il segreto al quale sono tenuti tutti coloro che hanno parte in questa causa; così Dio mi aiuti*". [firma del Postulatore] Prestato il giuramento, l'Eminentissimo Cardinale Vicario e i Giudici ammettono i capitoli di interrogatorio e la lista dei testimoni, ed inoltre dispongono che le udienze di questo processo si tengano presso l'aula del Tribunale del Vicariato di Roma o in altro luogo secondo l'opportunità; circa invece i giorni e le ore di celebrazione delle udienze, sono indicati come utili tutti i giorni feriali, riservandosi comunque il diritto di farne variazione secondo la necessità; inoltre vengono stabiliti il giorno e l'ora della prossima sessione e a me Notaio è dato l'incarico di avvisare il primo testimone affinché egli si presenti secondo quanto stabilito; mi viene anche ordinato di redigere un pubblico verbale di quanto avvenuto nel corso della presente sessione, al cui termine l'Eminentissimo Cardinale Vicario, i Giudici, il Promotore di Giustizia, i Notai si sottoscrivono come segue: [seguono le firme del Cardinale Vicario, dei due Giudici, del Promotore di Giustizia, dei due Notai] sulla celebrazione della presente sessione, io Notaio ho redatto questo pubblico verbale ed in calce mi sottoscrivo, apponendo il sigillo del Tribunale del Vicariato di Roma. In Roma, li 28 giugno 2005. www.vicariatusurbis.org/Beatificazione.

⁴² *Adwokat diabła będzie bezrobotny*, „Santo Subito”, 2006, nr 10, s. 22.

Dekret powołujący trybunał rogatoryjny w Krakowie nosi datę 12 października 2005 r. Pierwsza sesja trybunału odbyła się 4 listopada tego roku, w formie uroczystej w katedrze na Wawelu, z udziałem wiernych, na co pozwalaprawo. Tak samo jak pierwsza sesja trybunału w Rzymie, ta służyła zaprzysiężeniu wszystkich urzędników dochodzenia, którzy zobowiązali się do wiernego wykonywania zadania i do zachowania urzędowej tajemnicy⁴³. Sędzią delegowanym metropolity został mianowany bp Tadeusz Pieronek, któremu do pomocy dodano ks. Andrzeja Scąbera. Promotorem sprawiedliwości był kanclerz Kurii Metropolitalnej w Krakowie ks. Piotr Majer. Powołano też trzech notariuszy: ks. Andrzeja Wójcika, ks. Mirosława Czapłę oraz ks. Stanisława Molendysa. Przed formalnym rozpoczęciem sesji postulator ks. Sławomir Oder wręczył nominację na wicepostulatora ks. dr. hab. Stefanowi Ryłce CRL. Jego zadaniem było wspomaganie, reprezentowanie postulatora wobec trybunału pomocniczego.

Trybunał w czasie 27 sesji roboczych, jak ujawnił kard. Dziwisz, przesłuchał ponad stu świadków. Czynił to w Krakowie, Wadowicach, Warszawie i Lublinie. Wcześniej musiał uzyskać pisemną zgodę biskupów diecezji, w których rezydowali świadkowie. Należy podkreślić, że najważniejsze są zeznania świadków naocznych,

do których można dołączyć, jeśli rzecz tego wymaga, także świadków ze słyszenia od naocznych; wszyscy jednak powinni być wiarygodni⁴⁴.

Oprócz świadków wskazanych przez postulatora trybunał winien z urzędu wezwać świadków, którzy

powinni się przyczynić do uzupełnienia dowodzenia, szczególnie jeśli byliby przeciwni sprawie⁴⁵.

Oczywiście, biskup lub jego delegat może ograniczyć liczbę świadków do rozsądnej liczby, czerpiąc głównie od tych, którzy najpełniej mogą przedstawić osobę Sługi Bożego (jako świadkowie naoczni)⁴⁶. Sędzia delegowany, w rozmowie z dziennikarzem „Santo Subito” na pytanie o świadków powiedział, że „ich liczba i nazwiska są objęte tajemnicą”⁴⁷. Jednak polskie media jako świadków wymieniały m.in. byłych prezydentów – Wojciecha Jaruzelskiego i Aleksandra Kwaśniewskiego.

Postulator procesu beatyfikacyjnego Jana Pawła II ksiądz Sławomir Oder zareagował na to oświadczeniem, że podawanie przez prasę nazwisk świadków, zeznających przed trybunałem kanonicznym, tworzy wokół beatyfikacji niezdrową atmosferę.

Proces ma integrować społeczeństwo wokół dobra, a nie wywoływać podziały i debatę polityczną – powiedział ksiądz Oder. Podkreślił, że nie chce krytykować polskiej prasy, gdyż nie kwestionuje

⁴³ NS nr 6c.

⁴⁴ NS 17.

⁴⁵ NS nr 21a.

⁴⁶ Zob. KPK, kan. 1553; KKKW, kan. 1234.

⁴⁷ *Adwokat diabła będzie bezrobotny*, „Santo Subito”, 2006, nr 10 (17.02.), s. 22.

wolności mediów, ale jego zdaniem spekulacje na temat nazwisk świadków procesu beatyfikacyjnego to szukanie sensacji za wszelką cenę. To nie tworzy dobrego klimatu wokół procesu, ta drobna rzecz wprawdzie nie zaszkodzi jego przebiegowi, ale debata polityczna, jaką wywołują te spekulacje, jest niezdrowa i co najważniejsze oddala od sensu procesu beatyfikacyjnego⁴⁸.

Na pytanie dziennikarza, czy wśród świadków są osoby, które nie są katolikami albo nawet są osobami niewierzącymi, bp T. Pieronek przyznał, że „niekatolicy mogą być świadkami i w tym procesie są”. Prawo kanonizacyjne jednoznacznie wskazuje, kogo nie można dopuścić do zeznań:

1. kapłana w tym wszystkim co dotyczy sakramentu pokuty, 2. stałych spowiedników Sługi Bożego lub kierowników duchowych, w tym co dotyczy nawet takich wiadomości odnośnie do Sługi Bożego, które zdobyli z zakresu wewnętrznego pozasakramentalnego –

oraz kto winien być wezwany do złożenia zeznań w dochodzeniu: świadkowie wskazani w prośbie postulatora; wprowadzeni przez trybunał z urzędu, szczególnie przeciwni sprawie; wskazani przez świadków podczas ich przesłuchań; powołani biegli historycy i archiwiści; a przy dowodzeniu domniemanego cudu – lekarze leczący uzdrowionego, lekarze *ab inspectione* bądź biegli w zakresie nauk, których dotyczy przedstawiane zdarzenie⁴⁹. Wszyscy winni być wiarygodni w tym, co zeznają⁵⁰. Nie są więc wykluczeni z możliwości świadczenia w sprawach kanonizacyjnych ateści, innowiercy czy nawet zbrodniarze. Na przykład zeznania zabójcy Marii Goretti pozwoliły wykluczyć znajdującą się w aktach sprawy opinię, że czynu tego dopuścił się, by na wiele lat mieć zapewniony chleb. Aleksander Serenelli osobiście ujawnił motywy działania, po 27 latach spędzonych w więzieniu (z 30 zasądzonych)⁵¹.

Dnia 1 kwietnia 2006 r., ponownie w katedrze na Wawelu, odbyła się ostatnia sesja trybunału rogatoryjnego, którego zadaniem było – jak powiedział kard. Stanisław Dziwisz – „rozpoznanie «otwarcia drzwi Chrystusowi» przez sługę Bożego Jana Pawła II do czasu powołania Go na stolicę Piotrową”, a więc od dzieciństwa aż do objęcia stolicy św. Piotra w Rzymie. Podobnie jak pierwsza sesja, również ostatnia była jawna (pozostałe były tajne). Dokumenty z zeznaniami świadków zostały zamknięte w fascykułach i zalakowane. Oryginał akt pozostaje w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, a do trybunału działającego w Wikariacie Rzymu zobowiązał się dostarczyć dwie kopie akt (ok. 30 kg) postulator, mianowany na tę okoliczność portatorem⁵².

⁴⁸ PAP, *Niezdrowa atmosfera wokół beatyfikacji Jana Pawła II*, 11.01.2006, 10:35.

⁴⁹ NS nr 10, 3; 15b; 21; 22^a; 34; SM art. 96.

⁵⁰ KPK, kan. 1572; KKKW, kan. 1253; SM art. 99 §1.

⁵¹ Zob. W. Bar, *Sprawy kanonizacyjne Męczenników XX wieku. Studium nad jurysprudencją Kongregacji*, Lublin 2003, s. 136.

⁵² SM art. 138.

Zamknięcie fazy diecezjalnej

Dnia 2 kwietnia 2007 r. nastąpiło zamknięcie procesu beatyfikacyjnego sługi Bożego Jana Pawła II na szczęblu diecezji rzymskiej. Podczas ostatniej sesji procesu diecezjalnego sporządzony został protokół zamykający go i potwierdzający wiarygodność zebranego materiału. Stanowią go też dokumenty, zebrane i opracowane przez biegłych historyków oraz opinie cenzorów teologów. Nastąpiło przekazanie sprawy do Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych.

13 października 2007 r. Postulator Procesu wydał pisemną deklarację, w której stwierdził:

Jak wiadomo, 2 kwietnia 2007 rozpoczęło się postępowanie kanoniczne w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych. Obecnie jest ono na etapie kompleksowego opracowywania *Posito* o heroicznosci cnót. Jest to faza procesu, która pozwala na pogłębienie wszelkich kwestii. W mojej pracy pamiętałem zawsze o słowach, które usłyszałem z ust Ojca św. Benedykta XVI, który wielokrotnie dawał publiczny wyraz swojego zainteresowania procesem: 'Proszę pracować szybko, ale dobrze i tak, by niczego nie można było zarzucić'. Te słowa Papieża obowiązują także na tym etapie procesu i dotyczą wszystkich osób w niego zaangażowanych.

W grudniu 2008 r. akta zgromadzone w procesie diecezjalnym zostały opracowane w *Posito*, która będzie przedmiotem merytorycznych dyskusji w Kongregacji. Decyzję o wydaniu dekretu podejmie osobiście papież, jeśli przeprowadzone postępowanie doprowadzi go do pewności moralnej, że Sługa Boży praktykował cnoty chrześcijańskie w stopniu heroicznym.

Do beatyfikacji wyznawcy, oprócz udowodnienia heroicznosci cnót, należy prowadzić oddzielny proces na temat domniemanego cudu, jeśli takie zdarzenie zostanie stwierdzone. Postępowanie w fazie diecezjalnej przeprowadzono już we Francji.

ZAKOŃCZENIE

W prezentacji ograniczyłem się z konieczności do zagadnień, najczęściej dyskutowanych i komentowanych w środkach przekazu, a związanych z postępowaniem na terenie diecezji. Wyrażam nadzieję, że uczynione wprowadzenie, bazujące na konkretnej sprawie kanonizacyjnej, zachęci Państwa do studium prezentowanych źródeł prawa kanonizacyjnego przy pomocy podstawowej literatury (wskazanej w przypisach), pozwoli lepiej rozumieć przebieg spraw kanonizacyjnych, w tym dotyczącej świętości życia Sługi Bożego Jana Pawła II.

SELECTED ISSUES IN THE CANONISATION PROCEEDINGS
OF SERVANT OF GOD JOHN PAUL II

Summary. Being the basis for a speech delivered at a meeting of Polish Academy of Sciences committee members in Lublin, this text introduces the canonisation process, as reformed in 1983 by John Paul II, by presenting the most debated issues connected with the ongoing process concerning that Pope. The article answers the following questions. Was he a martyr or a confessor? Why does the process take place in Rome? What is the essence of a rogatory process? Who can and who cannot be a witness? These issues are preceded by a presentation of the current sources of canonisation law.

Key words: John Paul II, canonisation, canonisation law